

Disertační práce Jiřího Flaišmana L. P. 1920 (Nástup nejmladší básnické generace na počátku 20. let 20. století)

Ustálená schémata naší literární minulosti se často dědí z generace na generaci. Také poezie dvacátých let má již své pevné místo v dějinách; tendence, programové postuláty, ideologické konstrukty však často bagatelizují autory, jejichž poetika je rozkolísaná, vnitřně rozporná a kteří už tradičně stojí ve stínu vyhraněných uměleckých individualit. Za předmět své disertace si Jiří Flaišman vybral „první vlnu“ básnické generace, které se představila koncem druhého desetiletí a jejíž knižní debuty jsou ponejvíce z roku 1920 (titul zvolil podle názvu nevydané sbírky Miloše Jirka). Práce je psána ve znamení návratu k pramenům, k novému čtení, k rozvrhu, kterým je deskribován dobový významový horizont. Autor nepodřizuje své analýzy – tak jak se to běžně děje - následným koncepcím, nevyzvedává pouze složky, jež se později ukazují jako konstitutivní pro vyhraněné projekty, ale věnuje pozornost také znakům, které jako by byly pohlceny dnem. Oproti hlediskům literárního bádání, které se snaží postihnout „vývoj“, tj. shledávat především momenty, které směřují k budoucnosti, poukazuje Flaišman na mnohorozměrnost literárního procesu (i když jen v časově i generačně vymezeném souboru textů), který vždy obsahuje mnoho potencionálních „možností“. Tím se mj. otevírá prostor pro akcentování individuálních zásahů, které nemají sice novátorský charakter, ale odkrývají slepé uličky i otevření možností modifikovat zvolené postupy. Hra dobou akcentovaných významů by nebyla možná bez zapojení poměrně bohaté recepce. Dokázal postihnout individuálnost soudů, pramenících v estetických a ideologických východiscích jednotlivých kritiků, ale i tlak textu na proměnu či odstínění kritérií (např. u Arne Nováka). Jen autorova dokonalá znalost předmětu umožnila, aby mohly být formulovány základní rysy dobového horizontu (např. představa vývojového rozhraní,

očekávání nositele nové poetiky, která se posléze stane dominantní). Flaišman se seznámil nejen s textem jednotlivých sbírek, ale důkladný průzkum časopiseckých variant mu umožnil dokumentovat nestabilitu poválečného období. Díky těmto postupům se jeho téma rozšiřuje, zabírá nové časové roviny, než navozuje titul práce.

V Úvodním slovu se autor rozběhl příliš do široka. Volba interpretací tvorby 20. let (Most, socialistický realismus, 60. leta, přítomnost) je nekoncizní. Pozdnější ideologická hodnocení se tu mísí s dobovým diskurzem. Bylo možné zvolit bilanční texty (např. Teige, Nezval, Götz, Píša) nebo syntetické pohledy na „vývoj“, motivované kulturně politickou situací (např. diskuze o Wolkrovi, ideologická hodnocení 50. či 60. let).

Těžiště práce ovšem v úvodních pěti stranách, k nimž se vztahuje má výtku, nespočívá. Text své práce Flaišman rozčlenil na dvě části. První je věnována materiálově fundovanému a teoreticky pevně ukotvenému rozboru obecně charakteristických jevů poválečných debutantů (závislost na vzorech, proces emancipace, autostylizace, proměny básnického jazyka, dobová recepce). Druhá část obsahuje podrobné analýzy básnické tvorby Miloše Jirka, Františka Němce, Ivana Suka, Dalibora Chalupy (zde částečně i Josefa Chaloupky), Bohuše Stejskala, Jana Čarka, Ladislava Vladyky a Jaroslava Pokorného. Již od dob Šaldových řada těchto autorů figuruje v literárních dějinách více méně v závorce, která končí „a jini“. I tam se však dostávají jako představitelé poválečného hemžení a nebo jako nevýznamní předchůdci Jiřího Wolky, Jaroslava Seiferta ad. Flaišman kombinuje důsledně historický přístup, opírající se o srovnávací (často jen implicitně) postupy, s monograficky uceleným portrétem, akcentujícím jedinečnost pokusnického tvaru.

Chtěl bych vyzvednout zejména partii věnované autostylizaci. Polemika S. K. Neumanna s Otakarem Theerem z roku 1914 (V neděli v restauraci a Jarní neděle) demonstruje odlišnost mluvčích (názornost je dána mj. stejným tématem), ale pro básníky, které Flaišman sleduje, jsou oba modely předválečné moderny nepřijatelné. V partiích, které

autor disertace věnuje autostylizaci, je odkryt příznačný paradox: mladým nejde o individualistické odlišení, ani o demokratické srozumění s realitou, ale o nalezení vyhraněné jedinečnosti, která teprve v akcentaci já umožňuje exponovat vztah ke kolektivitě (válečná pospolitost i poválečně zjištěná doba). Viz např. portrét Františka Němce nebo Jana Čarka. Je samozřejmé, že někde Flaišman překračuje zvolenou časovou hranici (např. v díle Jaroslava Pokorného), ale jen proto, aby osvětlil čas, ve kterém se debutant představil svou první knihou.

Na závěr jen drobné poznámky. „Lyrický subjekt“ už by mohl pomalu ustoupit ze scény a „identifikace s lyrickým subjektem“ by měla být zakázána. Stálo by za úvahu, proč někteří analyzovaní básníci se později uchýlili k próze (Němec, Suk, Vladyka, Pokorný). Snad bylo možné poukázat na verše autorů, kteří sice v roce 1920 sbírku nevydali, ale na dobovém úsilí se intenzívně podíleli (např. Josef Frič, Zdeněk Kalista, Jiří Wolker). V jazyku literární historie můžeme rozpoznat tři vrstvy: jazyk dobové recepce, jazyk následných kritických reflexí a jazyk soudobý. Samotné toto střetávání způsobuje jistou vágnost pojmenování, časté mísení rozdílných axiologických postojů. Moje poznámky nejsou kritickými výtkami, dotýkají se problémů, které se zjevovaly posuzovatelům při čtení disertace.

Jiří Flaišman odevzdal práci, která je podnětná jednak metodologicky (problematika horizontálních řezů), jednak konkrétní, pečlivou analýzou zvolených textů. Doporučuji ji k obhajobě.

8. 6. 2010

Doc.dr. Jiří Brabec, CSc